

Strategie en tactiek

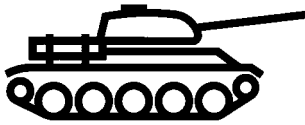

LUC DE VOS

STRATEGIE EN TACTIEK

IN SAMENWERKING MET PETER VERLINDEN

DE GESCHIEDENIS VAN DE KRIJGSKUNST

Sterck & De Vreese

© 2022, Luc De Vos en Uitgeverij Sterck & De Vreese
Omslagontwerp: Hermen Grasman
Boekverzorging: Elgraphic

NUR 689
ISBN 978 90 5615 971 9

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij [Sterck & De Vreese, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@sterckendevreese.nl.

Sterck & De Vreese is een imprint van
20 Leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.sterckendevreese.nl

INHOUD

Woord vooraf	9
Inleiding	11
I THEORETISCHE BEGRIPPEN	13
1. Bepalingen	15
a. Strategie en tactiek: een inleiding	15
b. Directe en indirecte nadering, directe en indirecte strategie	17
c. Tactische operaties, tactische manoeuvres, tactische procedés, gevechtsprocedés	18
d. Wapen	19
e. Lineaire en loodrechte tactiek	20
f. Maritieme strategie	21
g. De verdeling van het slagveld	23
h. De operaties van luchtmacht	23
i. De militaire organisatie	24
j. Staven	26
Bibliografie	27
2. Principes en regels van de krijgskunst	29
a. De evenredigheid tussen doel en middelen	31
b. De vrijheid van handelen	32
c. Het maximale rendement van de middelen	34
Bibliografie	36
3. De militaire denkers	38
a. Sun Tzu en het Chinese militaire denken (begin 4de eeuw v.Chr.)	38
b. Het militaire denken bij de Romeinen (3de eeuw v.Chr.-4de eeuw n.Chr.)	41

c. Strategie en tactiek van de westerse ridders tijdens de Middeleeuwen (einde 11de-15de eeuw)	42
d. Niccolo Machiavelli en het militaire denken ten tijde van de renaissance in Italië (einde 15de-16de eeuw)	45
e. Raimondo Montecuccoli of de intellectuele benadering van oorlog en oorlog voeren in Europa in het midden van de 17de eeuw.	47
f. Frederik II de Grote van Pruisen en het militaire denken aan het einde van het ancien régime (midden 18de eeuw)	49
g. Militaire denkers in Frankrijk in de 18de eeuw	50
h. Jomini en Clausewitz of het militaire denken bij het begin van de nieuwste tijd (begin 19de eeuw).	54
i. Douhet, Mitchell, De Seversky, Wever en Trenchard, de eerste militaire denkers over het gebruik van de luchtmacht (eerste helft 20ste eeuw)	58
j. Het tankwapen: Fuller, Liddell Hart, De Gaulle, Von Eimannsberger, Guderian, Rommel en Tukachevsky, de voorlopers van de Tweede Wereldoorlog (eerste helft 20ste eeuw)	60
k. Westerse geopolitiek in de eerste helft van de 20ste eeuw	64
l. Mao Tze Toeng en Vo Nguyen Giap, of de revolutionaire oorlog in het Verre Oosten (eerste helft 20ste eeuw).	69
m. Nucleaire strategie	70
Bibliografie	79
4. Het manoeuvre	80
a. De offensieve operaties	80
b. De defensieve operaties	100
c. De speciale operaties	107
Bibliografie	124
II DE EVOLUTIE VAN HET WESTERSE KRIJGSGEBEUREN	125
1. Prehistorie en oudheid	127
2. De middeleeuwen	136
3. De nieuwe tijd	149
4. De hedendaagse tijd	161
Bibliografie	185

III	VELDSLAGEN VAN DE MIDDELEEUWEN TOT DE NIEUWSTE TIJD	187
1.	De slag der Gulden Sporen, 11 juli 1302	189
	a. Inleiding	189
	b. De politieke context	189
	c. Tactiek en bewapening	191
	d. De strijd	192
	e. Beschouwingen	197
	Bibliografie	198
2.	Het beleg van Oostende, 1601-1604	199
	a. Inleiding	199
	b. De politieke context	200
	c. Tactiek en bewapening	201
	d. De strijd	203
	e. Beschouwingen	210
	Bibliografie	211
3.	De slag bij Ramillies, 23 mei 1706	212
	a. Inleiding	212
	b. De politieke context	213
	c. Tactiek en bewapening	213
	d. De strijd	215
	e. Beschouwingen	221
	Bibliografie	222
4.	De slag bij Waterloo, 18 juni 1815	223
	a. Inleiding	223
	b. De politieke context	224
	c. Tactiek en bewapening	226
	d. De strijd	227
	e. Beschouwingen	230
	Bibliografie	233
5.	De slag aan de IJzer (oktober 1914)	234
	a. Inleiding	234
	b. De politieke en militaire context	236
	c. De inundatie	238
	d. De strijd	240
	e. Beschouwingen	246
	Bibliografie	247

6. De doorbraak aan de Maas (Dinant, 13 mei 1940)	248
a. Inleiding	248
b. Legers en plannen	249
c. De strijd	267
d. Beschouwingen	276
Bibliografie	279
7. Bastogne (16 december 1944-4 januari 1915)	280
a. Inleiding	280
b. De politieke en militaire context	281
c. Tactiek, bewapening, legers en plannen	283
d. De strijd	288
e. Beschouwingen	296
Bibliografie	298
IV OORLOG, PROPAGANDA EN DE MEDIA	299
<i>Peter Verlinden</i>	
1. Inleiding	301
2. Media en oorlog: een historisch overzicht	303
a. Definitie van (massa)media	303
b. Van de eerste 'gazetten' tot het internet	304
c. De oorlogsjournalistiek	307
3. De controle van de informatie in oorlogstijd	312
a. Waarom?	312
b. De procedé's van de informatiecontrole	314
4. De oorlogspropaganda	317
a. Doelstellingen	317
b. Doelpubliek	317
c. Categorieën	317
d. Fasen in de propaganda-campagnes	318
e. Terugkerende thema's	320
5. De psychologische oorlogvoering	322
6. Conclusie	324
Bibliografie	326

WOORD VOORAF

Voor de Eerste Wereldoorlog verschenen nogal wat boeken waarin veldslagen en oorlogen beschreven werden. Het apologetische karakter van die werken kwam de geloofwaardigheid ervan niet ten goede. Toen de historici in de 19de eeuw de geschiedenis probeerden te ordenen, deden zij een beroep op de data waarmee oorlogen begonnen of afgesloten werden. In het geschiedenisonderwijs – zeker op de basisschool – bleven dikwijls alleen die cijfers over. Het beeld van de geschiedenis werd op die manier uiteraard vertekend. De reactie kon niet uitblijven: de *histoire bataille* werd verworpen. Vandaag de dag komt de krijgsgeschiedenis helemaal niet meer aan bod in het curriculum van de Belgische universiteiten.

Toch denken wij dat de studie van de krijgsgeschiedenis en de daarbij horende data belangrijk is. Oorlogen vormen cesuren. Ze zijn vaker dan andere gebeurtenissen van beslissende aard. Trouwens, geschiedenis zonder data is niet mogelijk. Natuurlijk moet het militaire in een bredere context bestudeerd worden. Alle beschavingen zijn uit oorlogen voortgekomen, hoe paradoxaal dat ook moge klinken. De studie van de oorlog in zijn militaire aspecten heeft ook een intrinsieke waarde en kan gezien worden als een afzonderlijk specialisme, dat echter tegelijk deel uitmaakt van de studie van internationale relaties. Die relaties bestuderen zonder oorlogen in kaart te brengen houdt geen steek. Bovendien laat elke oorlog blijvende sporen na bij wie hem meemaakte. Tijden van oorlog zijn immers tijden van extreme emoties: haat en liefde, agressie en vergeving, verdriet en vreugde... Dergelijke ervaringen worden een heel leven lang meegedragen. Een aantal mensen zal er nooit over willen spreken, wat evenwel niet betekent dat die mensen ermee in het reine komen. De recente gebeurtenissen, vooral sinds het einde van de Koude Oorlog, onderstrepen het belang van het krijgsgesbeuren. Een vernieuwde studie van dit fenomeen leek ons dan ook meer dan ooit actueel.

Heel wat mensen dachten dat klassieke oorlogen, zeker in Europa, verleden tijd waren. In West-Europa hebben wij ons zo goed als ontwapend en schuilen onder de Amerikaanse nucleaire paraplu binnen het kader van de NAVO. Maar zullen we elk conflict nucleair beantwoorden? Recente gebeurtenissen bewijzen dat een klassieke agressie nog altijd actueel is. We moeten ons opnieuw voorzien van tanks, zware artillerie, brugslagmaterieel... Een leger kan zich niet alleen beperken tot humanitaire missies.

Het boek biedt een aantal beknopte bibliografieën met goede en essentiële werken die de nieuwsgierigheid extra prikkelen. De kaartjes zijn doelbewust niet overladen. Het didactische nut kreeg voorrang op de volledigheid.

Deze studie is echt een product van de leerstoel. Het eerste hoofdstuk vat aan met een aantal bepalingen. Om in overeenstemming te blijven met de huidige terminologie in de tactiek hielpen kolonel SBH lic. Luc Du Four en kolonel lic. Jan Abts mee. De tekst over de principes en de regels van de krijgskunst werd deels geformuleerd door kolonel. SBH dr. Kris Quanten.

Prof. em. dr. Etienne Rooms hielp bij het bespreken van de voornaamste militaire theoretici. Prof. em. dr. Jean-Michel Sterkendries werkte mee aan de verschillende manoeuvres.

Ook de repetitoren majoor lic. Ruben Verbist, luitenant lic. Christophe Marquez en majoor dr. Tom Simoens droegen bij tot de afwerking van dit boek. Voor de kaartjes waren Luc Preudhomme en Jean-Paul Paermentier actief en Maria De Winter verzorgde het typwerk.

In dit boek is ook de evolutie van het westerse krijgsgedeven weergegeven. Het derde hoofdstuk beschrijft zes veldslagen, één uit de middeleeuwen, één uit de nieuwe tijd en vier uit de hedendaagse tijd. Ook een beleg uit de nieuwe tijd komt aan bod. Voor het vierde gedeelte, over de media, kon ik rekenen op de medewerking van voormalig VRT-journalist en gastdocent aan KU Leuven Peter Verlinden.

Dank voor de hulp. Voor eventuele fouten en tekortkomingen ben ikzelf uiteraard de enige die verantwoordelijk is.

Het spreekt vanzelf dat we geprobeerd hebben om vakjargon te vermijden. Toch kunnen we bepaalde militaire termen niet vermijden, zoals objectief en dispositief. We beseffen ten volle dat sommige taalkundigen deze woorden zullen verwerpen, maar het zijn nu eenmaal de militaire termen voor een doelwit en een opstelling!

INLEIDING

Doorheen de krijgsgeschiedenis bestuderen we de evolutie van het krijgsgesbeuren. De krijgsgeschiedenis is een onderdeel van de geschiedenis van de internationale relaties.

Zoals in elk beroep is er een professioneel aspect. Het summum is het talent. Daarom spreekt men beter over krijgskunst dan van krijgskunde.

De colleges krijgsgeschiedenis hebben naast een waarde in se, de studie van het militaire verleden, ook een didactische waarde. Zij moeten aantonen dat, behalve een grondige voorbereiding (de opbouw van een leger), allerlei andere aspecten zoals zin voor initiatief enorm belangrijk zijn tijdens de strijd. Bovendien leren ze ons dat het krijgsgesbeuren afhankelijk is van de algemene evolutie qua bewapening, industrie, infrastructuur, politiek, sociologie, economie, menselijke opvattingen, naast van bijna onveranderlijke factoren zoals het terrein. Wij denken dat de colleges kunnen bijdragen tot een beter inzicht in de huidige organisatie en tactiek. De geschiedenis herhaalt zich natuurlijk niet, *panta rei*, maar de studie van het militaire verleden laat toe te leren door analogie. De studie van de achtergrond, de militaire chefs, de cultuur... kan bepaalde reacties, die irrationeel lijken, helpen verklaren. De studie van het verleden geeft een lijn die in beperkte mate een projectie naar de toekomst mogelijk maakt. We mogen zeker niet de vorige oorlog voorbereiden. Toch is plannen van essentieel belang. Als men over een probleem rustig heeft nagedacht, zal men beter reageren onder stress, ook indien het probleem zich niet exact voordoet zoals verwacht. Geschiedenis leert denken in de tijd en dat is essentieel om plannen te maken.

Geschiedenis is de laatste jaren opnieuw aan een opmars bezig. Of het nu gaat om een documentaire op televisie of een grootschalig evenement ('Nacht van de geschiedenis', Open Monumentendag, Erf-

goeddag...), de interesse is groot. Het aantal studenten geschiedenis aan de Vlaamse universiteiten neemt toe. Daarnaast is er ook nog de zogeheten historische sensatie, het plezier om weg te dromen in een andere tijd. Voor anderen is het verleden dan weer een houvast, waar de onrust en onzekerheid van de hedendaagse maatschappij afwezig zijn. De VN-commissie voor de Mensenrechten wil ondertussen steeds meer het recht op de historische waarheid als een mensenrecht vastleggen.

Bij de studie van het militaire verleden moeten we altijd beducht zijn voor legenden, mythen, nationalisme. Immers, wat is overmacht: meer tegenstanders of slimmere tegenstanders?

Het krijgsgeschiedenis werd zelden goed te boek gesteld. De militairen die het krijgsgeschiedenis bestudeerden, waren meestal onvoldoende historisch geschoold, de 'burgers' begrepen de operaties niet. Dit boek is veel verschuldigd aan onze illustere voorgangers, generaal Raoul Van Overstraeten en de professoren Henri Bernard en Jean-Léon Charles. Is krijgsgeschiedenis geen 'oervak' in de KMS? Wordt er niet naar gealludeerd door allegorische figuren op het fronton van de KMS?

De studie van oorlogen heeft zo zijn eigen moeilijkheden. Heel dikwijls ontbreken de nodige documenten. Dankzij het terrein, de kennis van doctrines, tactische procedés, bewapening, memoires... kunnen we het verleden toch reconstrueren. Voor de recentste periode zijn er dan weer te veel documenten in te veel verschillende talen. Ook dat is een probleem.

Mogen deze colleges aanzetten tot permanente studie. Alleen uit studie en reflectie komen originele ideeën. Uiteindelijk zijn het originele ideeën die de overwinning zullen brengen. Routine en kazernesleven doden alle creativiteit.

I

THEORETISCHE BEGRIFFEN

1.

BEPALINGEN

a. Strategie en tactiek: een inleiding

Elke studie van de militaire geschiedenis veronderstelt de voorafgaandelijke kennis van een minimum aan militaire terminologie. Een eerste reeks precies te definiëren begrippen handelt over strategie en tactiek.

De algemene strategie – door de Britten en de Amerikanen ook wel de *Grand Strategy* genoemd – is, voor een staat, de kunst van het gebruik en de tewerkstelling van zijn machtsmiddelen om de algemene politieke doeleinden te verwezenlijken (meestal de overhand behalen op een potentiële rivaal). Sinds de hedendaagse tijd spreekt men steeds vaker over geopolitiek (zie verder) als leidraad voor de *Grand Strategy*. Sommige auteurs noemen de algemene strategie ook weleens de politieke strategie; anderen zien de politieke strategie echter als een onderdeel van de algemene strategie, net zoals de diplomatieke strategie, de economische strategie, de militaire strategie... Wij houden het bij die laatste benadering. Omdat er vele overlappingsen mogelijk zijn tussen de verschillende deeldomeinen van de algemene strategie, kunnen we ook spreken van de politiek-economische strategie, de politiek-militaire strategie, enzovoort. In de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld werd de algemene strategie vastgelegd op het niveau van de staatshoofden en regeringsleiders (Roosevelt, Churchill, Stalin): zij bepaalden de oorlogsdoeleinden, onder meer door middel van conferenties. Zo beslisten ze dat Duitsland vóór Japan verslagen moest worden, en dat de Duitse overgave onvoorwaardelijk moest zijn.

In deze optiek beschouwen we de militaire strategie dus als een onderdeel van de algemene strategie. We kunnen de militaire strategie definiëren als de kunst van het uitdenken van het gebruik en van de tewerkstelling van de machtsmiddelen om, door het gebruik van of door de